

En studie om vad som behövs för att skolträdgårdar skall fungera under en längre tid

– en utvärdering av Edane skolas skolträdgård

Maria Bengtsson, Kandidatarbete vid institutionen för stad och land,
SLU Uppsala 2009.

Kandidatarbete vid institutionen för stad och land i Uppsala, LA- avdelningen
EX0282 Kandidatarbete i landskapsarkitektur, 2009, 15hp på
landskapsarkitekturprogrammet

© Maria Bengtsson

Titel: *En studie om vad som behövs för att skolträdgårdar skall fungera under en längre tid
– utvärdering av Edane skolas skolträdgård.*

Nyckelord: Skolträdgårdsverksamhet, utomhuspedagogik, skolträdgård

Handledare: Susan Paget, institutionen för stad och land

Examinator: Tuula Eriksson, institutionen för stad och land

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se/>

Bakgrund

På våren 1998 togs de första spadtagen för skolträdgården på Edane skola i Värmland, jag själv gick då näst sista året på skolan. Detta är något som etsat sig kvar i mitt minne och som jag minns än idag. Jag minns att jag tyckte att det var ett spännande tillägg på skolgården och kanske var det i samband med skolträdgården som mitt intresse för utomhusmiljöer och landskapsarkitektur väcktes.

I detta arbete har jag valt att studera hur det gått för skolträdgården på Edane skola, då denna är ett typexempel på en skolträdgård som fallit lite i glömska och som jag inte längre tror fyller sitt syfte.

Mannen bakom skolträdgården på Edane skola heter Jonas Jonasson och jag minns att han verkligen brann för skolträdgården, alla sina lediga stunder tillbringade han där. Till saken hörde också att Jonas hade gått ner i tjänst på skolan som fritidspedagog och hade en del timmar på "Uteskolan" i Arvika kommun. Uteskolan var ett projekt som startades i Arvika kommun för att utveckla kommunens skolgårdar, detta projekt pågick i ca 5 år. Nu har Jonas slutat på skolan och med det har även skolträdgården som en gång var skolans lilla diamant börjat falla i glömska.

Att skolträdgårdar blommar upp och sedan vissnar är något som jag hoppas att jag som landskapsarkitekt i framtiden skall kunna hjälpa till att motverka. Min förhoppning är att jag i framtiden skall kunna planera lättskötta skolträdgårdar så att det inte känns som ett hinder att använda dem i undervisningen. Därför har jag valt att fördjupa mig inom ämnet skolträdgårdsverksamhet och försöka förstå vad som behövs för att en skolträdgård skall bli ett bestående instrument i undervisningen.

Syfte

Syftet med arbetet är att genom en fallstudie på Edane skola i Värmland försöka förstå vad skolträdgården på skolan har fyllt och fyller för pedagogiskt syfte. Vad har vi som landskapsarkitekter för betydelse för att skolträdgårdsverksamheter ska kunna bli en bestående verksamhet på skolorna?

Detta vill jag förstå utifrån mitt perspektiv som landskapsarkitektstudent så att jag i framtiden kan använda denna kunskap och skapa sådana skolträdgårdar.

Bakgrund Edane skola

Edane skola ligger i Edane som är en ort med ca 750 invånare i Arvika kommun, Värmlands län. På skolan går idag ca 100 elever i åldrarna 6 till 13 år, där även fritidshemsverksamheten är integrerad. Sammanlagt arbetar det 15 personer på skolan idag. Skolans mål är att sträva efter att ge eleverna trygghet, kunskap, glädje, självförtroende, ett demokratiskt synsätt och förmåga att ta eget ansvar. (Arvika kommun, 2009)

Metod

Platsbesök

Jag gjorde under arbetet ett besök på skolträdgården på Edane skola för att få en uppfattning om hur den såg ut idag. Besöket gick ut på att jag vandrade runt i skolträdgården och gjorde en inventering för att få reda på vad som fanns på platsen. Det som studerades var växtlighet, rumstrukturer samt hur skolträdgården utnyttjades idag, allt genom observationer. Inventeringen gjordes också för att jag skulle ha lättare för att komma ihåg hur det såg ut när jag själv var elev på skolan och vad som hade gjorts sedan dess.

Jag besökte platsen och studerade skolträdgården genom mina glasögon som landskapsarkitektstudent för att se vad jag trodde skulle kunna behövas. Dessa glasögon tittade jag igenom innan jag intervjuade någon så att min uppfattning inte blandades ihop med något av det som kom fram under intervjuerna.

Intervjuer

Intervjuerna hölls som ett sorts samtal, där den intervjuade under en vandring i skolträdgården fick berätta om sina upplevelser och tankar kring skolträdgården. Att jag använde mig av detta var för att jag tänkte att en sådan intervju skulle kunna väcka nya tankar om skolträdgården som jag tidigare inte funderat på. Jag gjorde ändå ett antal intervjufrågor inför varje samtal så att jag visste att jag fick någorlunda liknande underlag med mig från varje intervju, samt att ingen viktig fråga blev glömd. Jag valde att intervjua en rad olika personer för att få en förståelse om vad skolträdgårdsverksamheten har fyllt och idag fyllde för funktion på skolan.

För att kunna förstå bakgrunden och tankarna bakom skolträdgården på Edane skola valde jag att först intervjua Jonas Jonasson, mannen bakom skolträdgården, som idag har lämnat skolan och begett sig söder ut. Eftersom Jonas befann sig på sydligare breddgrader, Öland, skedde intervjun på telefon. Jonas fick berätta om hur arbetet gick till på skolträdgården när han jobbade med den, så att jag skulle kunna jämföra med hur det var idag.

Jag intervjuade sedan sammanlagt åtta elever som idag gick på skolan, fyra elever ur årskurs två och lika många ur årskurs tre. Under dessa intervjuer tog jag med mig två elever åt gången ut till skolträdgården. Detta gjordes för att jag enligt erfarenhet som vikarie ute på olika skolor insett att barn har lättare att prata om de är fler, men även för att Paget¹ tipsade om detta. Att intervjuerna hölls på plats i skolträdgården var för att jag både skulle kunna se och lyssna på deras berättelser. Min tanke med detta var att de tillfrågade skulle ha lättare att prata om skolträdgårdens för- och nackdelar samt minnen om de befann sig på plats.

När jag hade intervjuat eleverna intervjuade jag dessa två klassers pedagoger, en pedagog åt gången. Dessa intervjuer började jag med inne i klassrummen för att i slutet av intervjun vandra ut till skolträdgården. Jag fick även under mitt besök göra en vandring tillsammans med en fritidspedagog och vaktmästaren på skolan när de planerade inför en utedag för hela skolan, en "tillsammansdag".

¹ Susan Paget universitetslektor intuitionen för stad och land, handledarsamtal 31 mars 2009

Jag intervjuade också skolans rektor då jag ansåg att det var viktigt att se vad den som styr verksamheten har för tankar kring utomhuspedagogik och skolträdgården på skolan. Eftersom tiden var begränsad under denna intervju hölls den inomhus.

För att slutligen komplettera det Jonas sagt samt mina egna minnen intervjuade jag tre elever som gick på skolan när skolträdgården blomstrade som mest. Dessa intervjuer hölls liksom de med dagens elever på plats i skolträdgården. Detta för att jag även här både skulle kunna se och lyssna på deras berättelser. Jag tror även att dessa äldre elever lättare kunde minnas tillbaka till den tid då de befann sig i skolträdgården och gamla minnena väcktes till liv igen.

Under samtliga samtal antecknade jag det som den intervjuade sa, samt spelade in intervjuerna med hjälp av en diktafon. Detta gjordes för att jag skulle kunna gå tillbaka om jag kände att det var något som jag missat i mina anteckningar.

Litteraturstudie

Till min hjälp för att förstå bakgrunden och teorierna bakom skolträdgården som ett pedagogiskt verktyg valde jag att göra en litteraturstudie. Jag koncentrerade mig på ett antal böcker som kunde hjälpa mig att förstå bakgrunden. De böcker jag valde att studera var följande:

Lära av trädgård av Petter Åkerblom (2005), en avhandling som behandlar för- och nackdelar av skolträdgårdsverksamhet. Åkerblom tar i denna avhandling upp vilka förutsättningar som behövs för att man skall lyckas med en skolträdgård. Även vilka fördelar skolträdgårdsverksamheten har gentemot att enbart arbeta inne i klassrummet.

Skolträdgårdens ABC av Petter Åkerblom (1990), är en föregångare till Tio år med skolträdgård. Boken visar på vilka fördelar skolträdgårdsverksamheten kan ha i det pedagogiska arbetet. Boken ger också en hel del praktiska tips om vilka grödor som fungerar att plantera vid skolträdgårdsverksamhet i Sverige.

Skolträdgården som klassrum av Titti Olsson et al. (2002), tar upp hur man på Coombes School i England jobbar med skolgården och skolträdgården som ett pedagogiskt verktyg. Denna skola är unik med att använda utomhusmiljön i väldigt stor utsträckning i undervisningen. I boken får man följa hur man på Coombes arbetar och planerar arbetet under ett helt år.

Tio år med skolträdgård av Maud Andersson (1999), utvärderar skolträdgårdsverksamhet under tio år på några svenska skolor. Boken ger en hel del praktiska tips hur man kan göra för att underlätta arbetet med arbetet. Den visar liksom *Skolträdgårdens ABC*, på vilka fördelar skolträdgårdsverksamhet har i det pedagogiska arbetet.

Utomhuspedagogik som kunskapskälla av Lars-Owe Dahlgren et al. (2007), är en mer övergripande bok som tar upp vad utomhuspedagogik är i stort. Boken tar upp vad kärnan i utomhuspedagogiken är, samt vilka fördelar den kan ha för olika barn. Denna bok gav mig förståelsen om vad utomhuspedagogik verkligen var.

Reflektioner kring metoderna

Fallstudierna som gjordes var det som gav mig mest. Det var dock väldigt bra att jag hade läst litteraturen innan jag besökte platsen, för då visste jag precis vad det var jag ville studera när jag väl kom till platsen. Litteraturstudien gav mig ändå

mycket mer än vad jag innan trodde att den skulle göra. Framförallt var den ett mycket bra hjälpmedel till de frågor som jag formulerade till intervjuerna.

Edane skolträdgård april 2009

Jag besökte skolträdgården på Edane skola en solig dag i april. Eleverna på skolan var inomhus så jag hade hela skolträdgården för mig själv och kunde ostört vandra runt och studera platsen. En av de första saker som slog mig när jag var på platsen var det växtmaterial som fanns. Det som

växte var relativt skötselintensiva växter, såsom äppelträd, hallonbuskar och rosor. Jag fick även höra att man tidigare hade haft jordgubbsplantor i skolträdgården, vilket kräver en del skötsel och då framför allt under sommarlovet. Mycket utav det som växte i skolträdgården var övervuxet och det syntes att man inte hade använt den i allt för stor utsträckning den senaste säsongen. Att skolträdgården inte hade glömts bort helt märkte man när man var på platsen och såg att de hade förnygringsbeskärt syrener och liknande.

Under min vandring fick jag känslan av att det var viktigt att skolträdgården var estetiskt tilltalande, därav det skötselintensiva växtvalet. Det estetiska, alltså hur det såg ut i skolträdgården, verkade till och med vara viktigare än vad skolträdgården faktiskt fyllde för pedagogisk funktion. Med detta menar jag att skolträdgården kanske inte alltid måste vara en perfekt trädgård. Ibland kanske den kan få vara lite skräpig om den ändå fyller den funktion man vill att den skall fylla.

Jag fick även följa med en pedagog och vaktmästaren på en vandring då de skulle planera inför en "tillsammansdag" på skolan. Tillsammansdag var en dag då hela skolan gjorde något ihop, på våren innebar det att de tillsammans skulle göra det vårfint på skolgården och då även i skolträdgården. Under denna vandring fick jag en tydlig bild av hur det planeras på skolan och vad pedagogerna faktiskt kunde om utomhuspedagogik. Det som var huvuduppgiften under dagen var att skolgården och skolträdgården skulle vårstädas.

Intervjuer

Intervjuerna var väldigt givande och jag fick med mig mycket tänkvärdt därifrån. Ju yngre den som blev intervjuad var, ju fler idéer hade man om hur skolträdgården skulle kunna bli bättre. De yngre barnen hade till och med fler idéer på vad skolträdgården skulle kunna bli än vad pedagogerna på skolan hade. På frågan om vad de trodde skulle behövas för att skolträdgården skulle kunna användas som klassrum fick jag till svar av en elev i tvåan: "Ska vi använda skolträdgården när vi lär oss saker kan inte hela klassen vara där samtidigt och vi behöver fler sittplatser". Detta höll pedagogerna med om men det var inget de uttryckte innan jag frågade dem om det var något de tänkt på.

De tidigare eleverna som jag pratade med sa allihop *”det ser så trist ut här nu, det verkar inte som att de använder den så som vi gjorde”*. Detta tyckte de var en aning synd då de mindes att de tyckt om att arbeta i skolträdgården.

Att det fanns en splittring bland pedagogerna i skolträdgårdsfrågan fick jag en tydlig bild av när jag intervjuade dessa. Denna splittring fanns redan under Jonas tid på skolan. Jonas menade att det under hans tid var väldigt uppdelat om vilka som ville använda sig av skolträdgården. Att detta var ett problem ansåg pedagogerna och de trodde också att det var därför som de inte kunde komma överens om vad som skulle göras.

Skolträdgården som pedagogiskt verktyg

Hur en skolträdgård bör fungera i teorin hade jag ganska klart för mig när jag besökte platsen, eftersom litteraturen som jag studerat tog upp detta. Det som är kärnan i utomhuspedagogik är utnyttjandet av upplevelsebaserade, platsrelaterade förstahandserfarenheter utomhus i växelverkan med textbaserade praktiker. (Szczepanski 2007) Med detta menar Szczepanski, och många med honom, att utomhuspedagogik och skolträdgårdsverksamheten måste integreras med det vanliga skolarbetet för att man ska lyckas. (Åkerblom 1990)

Enligt Dahlgren (2007) får man heller inte ut så mycket i inlärnings syfte om man inte reflekterat kring det man gjort i skolträdgården. Reflekterar man inte ses arbetet enbart som en ritual av eleverna. Så när jag var på plats ställde jag denna fråga om de brukade reflektera kring det de gjorde i skolträdgården. Svaret som jag då fick var att de inte brukade skriva något förutom när det varit utedag och de varit i skolträdgården. De tidigare eleverna däremot mindes att de under sin tid ibland fick utvärdera det som gjorts i skolträdgården. Detta tror jag var en bidragande faktor till att de idag kom ihåg vad de hade gjort i skolträdgården när de var elever på skolan.

Åkerblom (2005) menar att det finns vissa förutsättningar som behövs för att en skolträdgårdsverksamhet skall fungera. Han menar att pedagogerna som bedriver skolträdgårdsverksamhet behöver ha tillgång och kunskap om odling. Lika viktigt är det att de grundläggande fysiska förutsättningarna för odling finns. Sedan måste även skolträdgården betraktas som ett pedagogiskt rum. Till sist menar han också att pedagogerna måste vilja jobba i det fria för att det hela skall fungera. Detta tror även jag är viktigt för att en skolträdgårdsverksamhet skall fungera. På Edane skola uppfylls dessa punkter till en viss del men absolut inte fullt ut.

Den som bedriver skolträdgårdsverksamhet behöver ha kunskap om odling

Denna punkt är en av de punkter där det idag finns brister på skolan. Som en av pedagogerna uttryckte sig, *”det man kan om utomhuspedagogik har man fått lära sig själv, det var inget man fick lära sig under lärarutbildningen”*. Alltså var kunskaperna om hur man odlar ihop med eleverna små. Många lärare uppfattar enligt Åkerblom (2005) tanken på att odla med eleverna som något problematiskt. Jag tror dock inte att det är odlandet i sig som var problematiskt utan att det var så att pedagogerna inte kände att de hade tillräcklig kunskap, vilket en pedagog gav

uttryck för då hon sa att ” *vi har ännu inte kommit på vad som är bra att odla*”. De uttryckte också att det som man gjorde i skolträdgården väldigt sällan var planerat, vilket jag tolkade som att de inte riktigt visste hur och vad de skulle planera för.

Det verkade som att skolan idag satsade en hel del på att fortbilda lärarna. Idag inom data, vilket inte var så konstigt då de börjat använda datorerna mycket mer i undervisningen. Om skolan skulle bestämma sig för att satsa på skolträdgården kommer en viss fortbildning inom detta område behövas för att pedagogerna skall känna sig trygga med arbetssättet.

Skolan skulle också behöva tillföras de kompetenser som saknas. Detta uppfylldes under tiden då Jonas fanns på skolan. Han hade till och med gått ner i tjänst på skolan för att hålla på med skolträdgården och utomhuspedagogik, detta genom sin tjänst på uteskolan i Arvika.

Det underlättade också, menade Jonas, att man under hans tid på skolan arbetade i arbetslag om tre med klassen 0-1-2, ”*då fanns det tid under skoldagen för oss fritidspedagoger att vara ute i skolträdgården och arbeta*”. När Jonas sedan försvann från skolan fanns det ingen annan fritidspedagog som ville ta sig an denna uppgift. Man jobbar heller inte längre på samma sätt med arbetslag som man gjorde tidigare och detta gör det svårare för fritidspedagogerna att hinna med skolträdgården under skoldagen.

Jag tror även att det kan vara viktigt för pedagogerna att de tar hjälp av andra sakkunniga inom området. Vet de inte vad som fungerar att plantera så kan det vara bra att ha någon som är expert som de kan fråga. På många av de skolor som jag läste om i litteraturen hade man löst detta genom att involvera pensionärer i arbetet. (Åkerblom 2005) Detta hade en av pedagogerna tänkt på och uttryckte sig så här. ”*Jag har tänkt på att ta med äldre i skolarbetet*”, men hon kände inte riktigt att hon visste hur hon skulle gå till väga för att få det att fungera. Om detta hade gjorts hade pedagogerna både fått hjälp med vad som kunde vara bra att odla och man skulle bli fler vuxna som kunde hjälpas åt med undervisningen.

Fysiska förutsättningar för odling

Detta finns till en viss del i skolträdgården redan nu. På skolan finns viss mark avsedd till skolträdgårdsverksamhet men som Åkerblom (2005) nämnde behövs en lättarbetad jord för att skolträdgårdsverksamheten skall flyta på enkelt. Så var inte fallet i skolträdgården på Edane skola då skolträdgården låg på en leråker och där hade man aldrig jordförbättrat leran.

En utav pedagogerna tyckte att hon kunde ha svårt att motivera barnen ibland, eleverna ville hellre gå till skolgården och leka när de skulle arbeta i skolträdgården. ”*Till slut blir det vi lärare som gör arbetet*”. Detta tror jag var ett resultat av att skolträdgården låg på den tungarbetade leran, vilket gör att många barn överhuvudtaget inte orkar gräva eller hjälpa till och då tröttnar de såklart. Men också för att skolträdgårdsverksamheten på skolan inte var särskilt planerad som jag ser det, och som även pedagogerna uttryckte. Barnen måste bli motiverade att arbeta och då tror jag att det krävs att undervisningen är någorlunda planerad, man vill som elev se resultat på det man gör.

Jonas berättade att när han jobbade på skolan var det så att eleverna fick en uppgift som de skulle lösa innan de fick leka. På så sätt visste eleverna precis vad som skulle göras innan leken och då var det inte svårt att motivera dem tyckte han. Eleverna kunde också då själva bestämma i vilken takt de ville jobba

beroende på hur mycket fri lek de ville ha. Detta tror jag ökade motivationen hos dem.

Skolträdgården bör betraktas som ett pedagogiskt rum

Att skolträdgården bör betraktas som ett pedagogiskt rum (Olsson 2002) är något som jag tror att man måste tänka igenom på skolan. När jag befann mig där fick jag intrycket att skolträdgården inte uppfattades som ett pedagogiskt rum, utan att det man gjorde i klassrummen och ute i skolträdgården var två helt skilda saker. Man lärde sig att göra trädgårdsarbete ute i skolträdgården men man integrerade det inte med något ämne som man arbetar med inomhus. Den enda sammankopplingen som skedde med det ”vanliga” arbetet var när man gick dit för att få inspiration när man hade bild.

En skola som kan vara ett bra exempel på hur det kan fungera är Coombes School i England. Där har man varit mycket framstående inom detta arbete. Där anser man att hela utomhusmiljön är som ett pedagogiskt rum (Olsson 2002). Pedagogerna på Edane skola såg på skolträdgården precis som de såg på skolgården, vilken ofta förknippas med enbart en lekplats. En pedagog uttryckte sig på detta sätt, *”Jag ser skolträdgården som en del av skolgården med lite fler sittmöjligheter, ett område utan asfalt och med en annan karaktär”*. Att lärarna hade den synen på skolträdgården påverkar givetvis elevernas upplevelse av den.

Detta märktes tydligt då jag intervjuade elever i olika årskurser. De elever som hade använt skolträdgården på något annat sätt än när de var ute och hade rast såg också denna som en arbetsplats. Enligt dessa elever, tvåorna, fick man inte vara i skolträdgården på raster om man inte frågat någon vuxen. Detta var inte någon regel som skolan satt upp, men kan bero på att de såg platsen som en arbetsplats precis som klassrummet och i detta fick man inte vara på raster om man inte frågat.

Jonas nämnde att han under sin tid på skolan hade försökt skapa mindre rum i skolträdgården för att den på så sätt lättare skulle kunna användas i studiesyfte. Mindre rumsligheter gör det lättare att hantera grupper ute i det fria samt att dessa gör det lättare för eleverna att koncentrera sig. Detta förverkligades dock bara till en viss del, och idag har dessa rum i stort sett suddats ut.

Pedagogerna måste vilja jobba i det fria

Denna vilja är något som jag tror fanns hos pedagogerna på Edane skola. Problemet verkade bara ligga i att pedagogerna inte riktigt kände sig motiverade att lägga ner den arbetsinsats och den tid som krävs för att det skulle fungera. *”Nog skulle jag vilja använda den, men tid och arbete är en aspekt på att det känns som ett tungt arbete”*, sa en av de intervjuade pedagogerna. Just detta med tid och ork menar man på Coombes School krävs för att man ska kunna utveckla skolgården på ett bra sätt för att nå den mångfald av kvalitéer en bra skolgård behöver ha (Olsson 2002). För att skolträdgårdsverksamheten inte skall fallera på tid och ork så är det viktigt med en bra organisation och ett fördelat arbetet (Åkerblom 2005). Detta var något som man inte lyckats med kring skolträdgården på Edane skola.

En sak som skulle kunna motivera pedagogerna med arbetet är att trädgårdsarbete ökar möjligheterna för svagpresterande elever att prestera bättre i teoretiska ämnen. (Åkerblom 1990) Detta eftersom man i utomhusmiljö lättare kan erbjuda flera olika inlärningsstilar (Andersson 1999), vilket kan gynna de som har svårt att lära sig med hjälp av de traditionella metoderna. Jonas tyckte att detta

var något han tydligt kunde se när han jobbade med skolträdgården. Inomhus var det alltid några som stökade, men bara man kom ut var det några andra som inte ville arbeta. Det var mycket sällan som det var samma elever som var stökiga inne och ute. Detta trodde Jonas ökade självförtroendet hos de elever som hade det jobbigt att koncentrera sig i klassrummet. Ute i skolträdgården insåg dessa elever att det var de som hade lättast för att arbeta.

Favoritplatser

Under de intervjuer som jag höll i skolträdgården började jag samtliga samtal med att be den intervjuade att visa mig sin absoluta favoritplats. Detta resulterade i att den intervjuade mindes tillbaka till den tid den spenderat i skolträdgården och på så vis fick lättare att berätta om detta.

Något som förvånade mig var att de platser som ansågs vara favoritplatser inte skiljde sig speciellt mycket, vare sig man var elev eller pedagog på skolan. De platser som eleverna hade som favoritplatser var platser där man kunde sitta för sig själv men ändå ha utblick över resten av eleverna. Likaså tyckte lärarna.

Platser som både kunde erbjuda sol och skugga var även det favoritplatser. Detta tror jag berodde på att man till största del använde sig av skolträdgården under varma vår- och höstdagar, då även skuggan kan vara uppskattad. Dessa sol- och skuggplatser innehöll även sittmöjligheter vilket uppskattades då det inte fanns så gott om sådana på resten av skolgården. Sittplatserna användes flitigt, framförallt av fritids som ofta tog med sig mellanmålet ut och åt det i skolträdgården när vädret tillät.

Att elever och lärare hade liknande favoritplatser borde medföra att man på ett enkelt sätt skulle kunna skapa flera platser och rum i skolträdgården som alla kan uppskatta. Dessa rum skulle sedan kunna användas i det pedagogiska arbetet. Lyckas man på så sätt skapa platser som kan väcka fler sinnen under inläringen kommer kunskapen att sitta i länge. (Andersson 1999) Av egen erfarenhet blir jag ofta lugn på platser som man tycker om, vilket i sin tur borde gynna koncentrationsförmågan och tillika inlärningsförmågan.

Kommunikation

Något som förvånade mig var den svaga kommunikationen mellan elever och lärare som jag tyckte infann sig på skolan. Denna känsla fick jag efter jag gjort intervjuerna med både lärarna och eleverna. I skolans mål står det att man strävar efter att ge eleverna ett demokratiskt synsätt. Då tror jag att det är viktigt att eleverna får vara med och tycka saker. Detta för att de då inser att de också kan vara med att påverka det som händer på skolan, och att det inte bara är läraren som bestämmer. Eleverna idag trodde inte att de kunde vara med och påverka vad som skulle göras. Så när jag intervjuade dem och de uttryckte att de ville vara mer i skolträdgården sa jag till dem att de skulle ta upp det på klassrådet, så att läraren fick veta det. Elevernas reaktion blev då, *"Får man verkligen säga så?"* och *"Varför har ingen talat om att vi får göra det tidigare?"*

Att eleverna och lärarna inte diskuterar vilka platser som är favoritplatser, vad som fungerar bra och vad man skulle vilja göra tror jag hämmar inläringen. Det gör att vissa stimulerande inlärningsplatser och intressen försummas. Ges eleverna

möjlighet att ta tillvara på sina intressen i skolarbetet leder det till kunskap som fastnar. (Andersson 1999)

Inte heller pedagogerna som verkade vara överens och prata om det mesta när det gällde arbetet på skolan verkade prata med varandra om vad, hur och varför de använde skolträdgården. Detta tror jag i sig hämmar arbetet med verksamheten då jag tror att det krävs att alla är med på vad som skall göras och att alla är överens om att det skall göras. Min teori om att det räcker med att en pedagog på skolan inte vill hålla på med verksamheten och därför inte drar sitt strå till stacken gör att hela verksamheten faller tror jag stämmer på Edane skola. Detta i sin tur gjorde att kommunikationen kring skolträdgården var dålig mellan pedagogerna.

Skolträdgårdsverksamheten borde dock kunna gynna kommunikationen mellan lärare och elever, då denna uppmuntrar elever att ställa frågor. (Åkerblom 2005) Eftersom det idag inte var så god kommunikation mellan parterna på skolan tror jag att det var därför som skolträdgårdsverksamheten sågs som ett hinder. När jag frågade barnen vad de trodde skulle behövas för att skolträdgården skulle kunna användas som klassrum fick jag en massa kloka svar. Som att det skulle behövas fler sittplatser under tak, fler sittplatser där man kunde sitta lite avskilt och så vidare. Även rektorn på skolan trodde att skolträdgårdsverksamheten skulle kunna gynna kommunikationen mellan elever och lärare, *”då man inom denna verksamhet lättare skulle kunna ta med eleverna i planeringsprocessen, vilket idag är ganska ovanligt”*.

När jag sedan var ute på min vandring med pedagoggen och vaktmästaren inför ”tillsammansdagen” berättade jag om vad eleverna tyckte om olika platser. När vi kom till skolträdgården och jag berättade att björkarna var en av barnens absoluta favoritplatser, fick jag som svar av vaktmästaren, *”Vilken tur att du berättade det, för då vet jag att jag inte skall ta bort dem”*.

Lunch i en utav favoritbjörkarna. Barnen är påhittiga och kommer på nya innovativa lösningar för att få vara där de trivs som bäst.

Källa: Edane skolas bildarkiv

Konflikthantering har också att göra med kommunikation mellan människor och är också något som man bör lära sig i skolan, så kallad social utveckling. Skolträdgårdsverksamheten tränar denna på ett naturligt sätt (Åkerblom 2005), eftersom det i utomhusmiljö lätt uppstår missförstånd. Alla har så olika erfarenheter av utomhusvistelse och detta kan ge upphov till konflikter, men också skulle kunna underlätta arbetet med skolträdgården.

Kontinuitetsperspektiv

Pedagogerna på skolan idag tyckte att det var svårt att få kontinuitet med skolträdgårdsarbetet, eftersom det till skillnad från resterande arbete på skolan ligger nere under vinterhalvåret. Pedagogerna hade ändå en förhoppning om att

de skulle börja kunna använda skolträdgården i fortsättningen. *"Kommer man igång ger det ena det andra och det är viktigt att få rutiner precis som i klassrumsituationer"*, sa en av pedagogerna. Detta är något som Åkerblom (2005) också tog upp att ju fler år man jobbar med skolträdgårdsarbete desto lättare blir det.

Något jag också tror kan vara farligt när man håller på med skolträdgårdsverksamhet är att projektet uteslutande blir ett eldsjälprojekt. Detta tror jag är en stor del till att skolträdgården på Edane skola används så sparsamt idag. Eldsjälen Jonas Jonasson finns inte längre kvar på skolan och då faller hela projektet. Inte heller skolrådet som en gång fanns på skolan finns kvar. De var också med och var en drivande kraft när skolträdgården anlades.

När jag pratade med Jonas berättade han att han ofta kände sig lite ensam med arbetet kring skolträdgården, inte så mycket i början, men ju längre tiden gick, ju mer arbetade han själv. Han berättade att han tyckte att det var lite underligt när han sa till de andra pedagogerna, *"Idag jobbar jag ute och är det så att ni har elever som behöver ut och röra på sig eller är klara med det som de ska göra, skicka då ut dem till mig"*. Detta skedde aldrig. Jonas själv trodde att det hade att göra med att de andra pedagogerna inte kunde nog mycket om utomhuspedagogik och därför var osäkra på vad det skulle kunna ge. Vilket också tyder på att de andra pedagogerna skulle behöva mer kunskap inom området för att känna sig säkra med arbets sättet.

Vad behövs för att skolträdgården ska blomstra på Edane skola?

Den viktigaste förutsättningen för att man skall lyckas med en skolträdgård tror jag är att det finns en klart formulerad målsättning. Detta är något som även Åkerblom (1990) tar upp som en viktig förutsättning för att man skall lyckas. Vill man på skolan i framtiden använda sig av skolträdgården i det pedagogiska arbetet behövs alltså ett tydligt mål för vad man vill att skolträdgården ska bli. Detta var något som både rektor och pedagogerna på skolan var överens om. Rektorn menade att om han som rektor skulle kunna stå bakom projektet krävs ett tydligt mål och enligt Åkerblom (1999) var det också väldigt viktigt att ha skolledningen bakom ett sådant projekt. Rektorn gjorde det samtidigt väldigt klart att om ett sådant mål skulle sättas upp var det tvunget att önskemålet kom ifrån pedagogerna.

För att pedagogerna skall komma med ett sådant önskemål krävs det att de är överens om att man vill använda sig av skolträdgården i undervisningen. Att pedagogerna tidigare inte lyckats med detta tror jag är den bidragande faktorn till att man inte fått fart på arbetet. Det trodde även pedagogerna var en anledning och uttryckte sig så här: *"Det har aldrig funnits något gemensamt uttalat mål och det tror jag är felet"*.

Något som skulle kunna bidra till att skolan formulerar ett tydligt mål där man bestämmer sig för att ta upp skolträdgårdsverksamheten, var för att man veckan innan jag besökte skolan hade skolinspektionen på besök. I skolinspektionens rapport trodde rektorn att det skulle stå att skolan använde sig av alldeles för traditionella läromedel i undervisningen. Skolträdgården skulle då kunna vara ett sätt att komma ifrån detta.

Rektorn ansåg också att det krävdes att skolträdgården skulle ha en långsiktig strategi. Pedagogerna skulle då bli tvungna att skapa en tydlig arbetsfördelning för

att detta skall bli verklighet och även en tydlig plan för vad som behövs göras varje år. Rektorn menade också att, ”Skolträdgården måste kunna skötas av pedagogerna för att det skall fungera. Det kan inte vara någon annan som sköter den”. Att pedagogerna skall kunna sköta skolträdgården utan någon större hjälp utifrån tror även jag är väldigt viktigt. Kan de inte det kommer det heller inte bli en skolträdgård som fungerar under en längre tid.

Skall pedagogerna kunna sköta denna själva tror att det krävs att pedagogerna på skolan tar hjälp av kunniga inom området för att göra skolträdgården så lättarbetad som möjligt. Man behöver komma underfund med vilka grödor man skall odla. Vilka som fungerar på platsen men också välja sådana växter som inte gjort sitt när höstterminen börjar. De behöver också ha hjälp med hur man skapar intima rum som går att använda i undervisningen och så vidare. Det är i detta skede som vi landskapsarkitekter skulle kunna komma in.

Jag tror också att det i likhet med Coombes School i England krävs att man har vissa regler kring användningen av skolträdgården, vilket inte fanns idag. Dessa regler behöver absolut inte likna dem på Coombes School, men de enda reglerna som fanns idag enligt pedagogerna var att man inte fick kasta äpplen på varandra. Finns inga regler tror jag att skolträdgården lätt blir skolgården och på så sätt enbart förknippas med lek.

För att skolträdgården ska ses som ett ”klassrum” måste det också göras mer ämneskopplingar, så att skolträdgårdsverksamheten kan ingå inom ramen för läroplanen. Detta tyckte rektor var en viktig del om man skulle satsa på skolträdgården, ”ska vi satsa på skolträdgårdsverksamheten måste den kunna behandla det som står i läroplanen”. De vanligaste ämneskopplingarna man skulle kunna använda sig av är i så fall matte, språk, bild samt miljö- och naturvetenskap (Åkerblom 2005). Dessa kan man på olika sätt integrera i trädgårdsarbetet och det fanns en massa tips på hur i den litteratur jag studerat.

Slutsatser

För att vi som landskapsarkitekter i framtiden skall vara till någon nytta ute på skolorna krävs det att skolorna har ett tydligt gemensamt *mål* att man vill satsa på skolträdgårdsverksamhet. Finns det inget sådant mål spelar det nog egentligen ingen roll vad vi som landskapsarkitekter gör. Skolträdgården kommer ändå inte att bli en bestående verksamhet. Finns ett mål blir det vår uppgift att planera en så *lättarbetad* skolträdgård som möjligt. Vi som landskapsarkitekter måste på något sätt försöka sätta oss in i elevernas värld och skapa platser som passar dem, så att undervisningen underlättas för pedagogerna.

Som landskapsarkitekt tycker jag att vi har en skyldighet att ta vara på de svagas röst i samhället. Barn ute på skolor har idag inte så mycket att säga till om när det kommer till sin arbetsmiljö. Skapar man då en skolträdgård som genom *samtal* med elever växt fram och som de tycker om att vara i, tror jag att pedagogernas arbete blir lättare och på så sätt är det mer troligt att skolträdgården blir mer uppskattad och då används under en längre tid.

Något som jag tycker är lite konstigt är att när man planerar för barn och arbetar med dem hela dagen inte inser att man faktiskt kan ta med banen i den planering som görs. Detta kan ta lite längre tid, men jag tror att man kommer

fram till bättre lösningar om man bara ger det lite extra tid. Barnen hade ju till och med fler idéer än de vuxna i skolan om vad skolträdgården skulle kunna bli. Detta borde kunna användas på ett betydligt bättre sätt än vad som görs idag.

Slutdiskussion

Jag känner att jag under arbetet fått en större förståelse för hur man som landskapsarkitekt skulle kunna hjälpa till att göra skolträdgårdar mer lättarbetade. Jag har även fått en viss förståelse vad som skulle behövas på en välfungerande skolgård, detta blev något extra som jag från början inte förväntade men som jag tror är bra kunskap att ha i framtiden då jag skulle kunna tänka mig att jobba mer med miljöer för barn och unga. Det finns såklart mer att lära men jag känner att jag har grunderna och med min kunskap har jag nu möjlighet att fördjupa mig mer i ett senare stadium om jag skulle vilja det.

Referenslista

Andersson, M. (1999). *Tio år med skolträdgård*. Malmö: Team Offset & Media

Arvika Kommun (senast uppdaterad 2009-01-29). *Edane Skola*. (Elektronisk)
Tillgänglig: <<http://edaneskola.arvika.se/>>. (2009-04-15)

Dahlgren, Sjölander, Strid & Szczepanski. (2007). *Utomhuspedagogik som kunskapskälla*. Pozkal, Polen: Studentlitteratur

Olsson, T. et al. (2002). *Skolträdgården som klassrum - Året runt på Coombes School*. Stockholm: Runa.

Åkerblom, P. (2005). *Lära av trädgård – Pedagogiska, historiska och kommunikativa förutsättningar för skolgårdsverksamhet*. Diss. SLU. Uppsala: SLU Service/Repro.

Åkerblom, P. (1990). *Skolträdgårdens ABC*. Stockholm: Movium och LTs förlag.